

Guro Kristin Gjøsdal

Guro Kristin Gjøsdal er utøvande kunstpedagog og kulturformidlar. Førstelektorstudent med norsk språk og litteratur med fordjuping i nynorsk og norsk som andrespråk. Ho arbeider med forskingsformidling, praksisnær planlegging og prosjekt knytte til grunnopplæringa og UH, det interkulturelle og Den kulturelle skulesekken (DKS) ved Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa.

Foto: Tone Brandal

Samlesing («shared reading») i nynorskopplæringa

Samlesing (shared reading) er ein forskingsbasert lesemetode med intensjon om å opne litteratur for alle målgrupper. Denne teksten tek føre seg korleis metoden kan forankrast i LK20 og nynorskopplæring.

TEKST Guro Kristin Gjøsdal

Samlesing (shared reading) er ein internasjonal lesemetode som er utvikla av Jane Davis og The Reader Organisation i Liverpool. Metoden fremjar ein vennleg og trygg møtestad mellom menneske og mellom menneske og litteratur. Lese metoden vert brukt i skule, bibliotek, helse, soning og rusomsorg, og innanfor eit breitt spekter i alder. Innanfor samlesing les ein korte tekstar saman i små grupper på opptil ti personar. Ein sertifisert leseleiar vel ut ei kort novelle eller eit utdrag av ein tekst, og eit tematisk relatert dikt.

Samlesing fungerer som ein lesesirkel der ein møter teksten der og då. Leseleiarer les høgt dei skjønnlitterære tekstane i ei gruppe. Deltakarane får utlevert teks-

tane, og såleis skjer det også ei felleslesing. Undervegs og etter lesinga samtalar og undrar ein seg over tekstane. Målet er ikkje å kome fram til ei felles tolking, men å bringe inn ulike perspektiv og opplevingar av teksten slik at ein utvidar opplevinga for kvarandre. Vi les for å verte klokare på oss sjølve og andre. Det er ønskeleg at det er ei trygg og hyggeleg ramme når ein nyttar samlesing. Å samlast kring eit bord med noko varmt i koppen er vanleg. Ein kan også nytte metoden i naturen.

Metoden eignar seg best om ein tek kurs som leseleiar. Dersom ein skal kalle seg leseleiar i samlesing må ein vere sertifisert. Eit alternativ er å kontakte biblioteket i kommunen eller fylket for å kome i kontakt med leseleiarar som kan kome til skulen eller gruppa di.

Noko å vere merksam på er at det finst ein rein skuleretta metode som er utvikla av leseforskarer Donald Holdaway (New Zealand), som heiter Learning Smart - Shared Reading, på norsk omsett til *felleslesing*. Det er ikkje same metoden som denne teksten illustrerer, sjølv om der er likskapar. Metodane *samlesing* og *felleslesing* har ulike praksisar og kontekstar. Felleslesing kan de lese meir om på Nynorsksenteret sine nettsider.

Norsk omgrep på metoden

Vi treng eit felles norsk omgrep på metoden, som no vert forklart og titulert på ulike vis. *Samlesing* er ei omsetting som fleire tykkjer samsvarer med den faktiske aktiviteten i metoden. Dette omgrepet er også støtta av den norske forskaren på metoden, Thor Magnus Tangerås ved Høyskolen Kristiania. Bruk av omgrep etablerer omgrep, og der har vi som nyttar metoden, ei moglegheit og eit ansvar. Å kalle metoden for shared reading kan verke framandgjerande og mystisk, og det støttar ikkje opp om godt og tydeleg norsk språk og språkvern.

Ver til stades

I samlesing treng ikkje deltakarane å førebu seg. Ein treng ikkje å delta i samtalen, ein kan velje å berre lytte og delta på den måten. Leseleiaren førebur dei tematiserte tekstane og leier samtalen og undringa. Metoden finn støtte i teori om at læring treng tid, ro og mogning, og at ikkje all læring treng å bli direkte vurdert i formål og karakteropnåing. Diktet som vert lese etter novella, vert gjerne lese fleire gongar. På denne måten kjem ein i djupna på teksten. Her kan deltakarane bli inviterte til å lese diktet høgt for dei andre. Ulike stemmer kan gi ulik formidling og perspektiv. Metoden har overføringsverdi til fleire område. Han gir øving i å lese, leie, lytte og vere til stades. Ein kan oppleve å finne konsentrasjon og ro. Samlesing er også ei estetisk og deltakande oppleving.

Passar for alle

Lesemetoden opnar for samtalar om tema ein kanskje ikkje snakkar så ofte om. Dette kan vere med på å skape perspektiv og empati. Kvar enkelt deltakar møter litteraturen på sin måte. Lesinga utvidar seg etter kvart som deltakarane bidreg med sine synsvinklar. Møtet med metoden og litteraturen kan også utfordre. Målet er at ein kan få ny innsikt eller ei ny forståing av seg sjølv og andre. Såleis er det også ein metode som i høgste grad støttar opp om demokrati og medborgarskap, folkehelse og livsmeistring. Samlesing er ein stad for vekst og passar

både for den som har lese mykje, og den som har lese lite. Lesemetoden kan vise kva felleslesing og høgtlesing kan vere, både som formidlingsmetode, filosofisk samtale og som ein måte å verte kjent med seg sjølv på. Å verte lesen høgt for er noko ein set pris på gjennom heile livet.

Å nytte samlesing også med barn eignar seg godt. Metoden ligg nær slik ein les og snakkar om litteratur med barn. Å legge vekt på den direkte opplevinga i møte med litteratur fell naturleg for barn. Mange opplever at ein mister denne undrande, direkte opplevinga med frie assosiasjonar i møte med litteratur i oppveksten. Tradisjonelt legg skulesystemet opp til analyse av litteratur med formål om leseutvikling og tradisjonell vurdering. Samlesing gir rom for den frie, nyfikne, assosiative tilnærminga til litteratur og finn forankring i LK20 og vurdering for lærelyst og meistring. Å nytte samlesing som ein del av tidleg og heilskapleg bruk av nynorskdidaktikk er heldig. Alt kjekt i undervisninga kan vi gjere på nynorsk!

Samlesing og LK20

I LK20 er lærelyst ein del av vurderingsforskrifta. Elevar som har lærelyst, er gjerne meir uthaldande i læringsarbeidet enn elevar som manglar lærelyst. Forsking på og erfaring med samlesing ser ut til å kunne bidra til lærelyst og uthald. Å vere uthaldande gir over tid betre læringsresultat og ei oppleving av meistring. LK20 legg også vekt på korleis barn og unge kan kome til ei djupare forståing av seg og omverda gjennom metodar som gir glede og ei kjensle av tid og rom. Lesemetoden samlesing eignar seg innanfor område i vurdering for lærelyst og meistring, og som metode til bruk i skule- og miljøutvikling.

Gir nye perspektiv

Læreplanverket understrekar også at elevar skal utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrøng. Dei skal lære å uttrykke seg gjennom estetiske uttrykksformer, leik og praktiske aktivitetar. Dette støttar samlesing. At ein som lærar ser verdien av skjønnlitteratur, kunst og kultur, byggjer opp under ansvaret for god fagleg og pedagogisk kvalitet i opplæringa. Ulik forskning og erfaring viser at det er mange verdiar knytte til desse omgrepa. Det blir hevda at ein kan endre verda med kunst.

Skjønnlitteratur kan trøyste og varme eller påverke hardt, og lære eleven noko som dei tradisjonelle læremidla ikkje kan.

Dei tre tverrfaglege temaa

Skulen skal legge til rette for læring innanfor dei tre tverrfaglege temaa folkehelse og livsmeistring, demokrati og medborgarskap, og berekraftig utvikling. Dette er tema som tek utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringar som krev engasjement og innsats frå enkeltmenneske og fellesskapen i lokalsamfunnet, nasjonalt og globalt. Elevane utviklar kompetanse knytt til dei tverrfaglege temaa gjennom møte med ulike problemstillingar frå ulike fag og metodar. Her kan lesemetoden samlesing bidra. Elevane skal få innsikt i utfordringar og dilemma innanfor temaa. Dei skal forstå korleis vi gjennom kunnskap og samhandling kan finne løysingar, og dei skal lære om samanhengar mellom handlingar og konsekvensar. Kunnskapsgrunnlaget for å finne løysingar på problem innanfor temaa finst i mange fag, og temaa skal bidra til at elevane oppnår forståing og ser samanhengar på tvers av fag. Måla for kva elevane skal lære innanfor temaa, er uttrykte i kompetansemål for fag der det er relevant. Samlesing set folkehelse og livsmeistring i skulen i eit relasjonelt og dialogisk perspektiv. Samlesing legg vekt på grunnleggjande livsmeistringstema, som evna til å vere i kontakt med seg sjølv og med andre, evna til å utvikle empati og samhøyrse, og evna til å samhandle og bidra i fellesskapet.

Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa (Nynorsksenteret)

Denne teksten er publisert på nettsidene til Nynorsksenteret, Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa ved Høgskulen i Volda. Nynorsksenteret er eit ressurscenter for nynorsk i opplæringa. Senteret fremjar metodar og arbeidsmåtar som kan motivere og auke kvaliteten på arbeidet med nynorsk i barnehagen og skulen. Nynorsksenteret driv forskingsformidling og praksisnær aktivitet basert på relevant forskning og medverkar til at opplæringsfeltet får auka kompetanse til å tolke og ta i bruk rammeplanen og læreplanverket. Målgrupper for arbeidet er leiarar og tilsette i barnehage og skular, lærar- og barnehagelærarutdanningane og skule- og barnehageeigarar. Senteret er også rådgivar for dei nasjonale utdanningsstyresmaktene.

På denne nettsida finn de ressursar for god nynorskopplæring på sidemål og hovudmål til barneskule, ungdomsskule, vidaregåande, nynorsk i barnehagen, nynorsk for innvandrarar, i Den kulturelle skulesekken og i lærarutdanninga. Nynorsksenteret gir ut bladet Nynorskopplæring og driftar nynorskbok.no, som inneheld bokomtalar av barne- og ungdomsbøker på nynorsk, sorterte etter aldersgruppe.

Forslag til nynorsk litteratur i samlesing

Forslag til dikt og noveller/korttekstar for ulike målgrupper.

Noveller på nynorsk bok.no <https://nynorsk bok.no/category/noveller/>

Dikt på nynorsk bok.no <https://nynorsk bok.no/category/dikt/>

Forsking på samlesing / shared reading

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/1025>

<https://www.thereader.org.uk/>

<http://www.laeseeforeningen.dk/>

What literature can do

Shared reading as an affordance

Sertifisering leseleiar

Til dømes:

<https://mrfylke.no/kalender/kultur/shared-reading-kurs-leseleiar>

<https://kirstenmuhle.no/shared-reading/leselederne.no>

Litteratur

- Trøndelag fylkesbibliotek, Litterære pusterom
- Gamlem, Siv Måseidvåg (2021): Vurdering for lærelyst og mestring. Fagbokforlaget, Bergen
- Lovdata (2022): Lov om språk (språklova).
- Lovdata (2022): Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova).
- Utdanningsdirektoratet (2022): Læreplanverket.

NOVELLER

Barnetrinnet	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Tusenfryd</i> av Lars Mæhle • <i>Ylva og villgeitene</i> av Hilde Myklebust • <i>Nær nok</i> av Erna Osland • <i>Berre du som veit</i> av Erna Osland • <i>Gullfalken. Ni nye eventyr</i> av Erna Osland.
Ungdomstrinnet	<ul style="list-style-type: none"> • «Guten med mobiltelefonen» av Frode Grytten • <i>Jag är Supermann</i> av Lars Mæhle
Vidaregåande opplæring	<ul style="list-style-type: none"> • «Tropefisker» av Gyrdir Eliasson • «Køyre frå Fræna» av Lars Petter Sveen • <i>Korte meisterverk</i> av Gaute M. Sortland • <i>Stavanger Stories 1 og 2</i> av Terje Torkildsen • <i>Og alle ting vert nye / Ingenmannsland/ Slutten på historia</i> (antologiar Samlaget) • <i>Korea – noveller om kjærleik</i> av Lars Mæhle • <i>Elskar, elsker ikkje</i> (antologi)
Vaksenopplæring	<ul style="list-style-type: none"> • «Til havet» frå <i>Gut jente, juni juli</i> av Frode Grytten • <i>Bikubesong</i> av Frode Grytten
Universitet/høgskule, lærarutdanning	<ul style="list-style-type: none"> • «Betty og Henry» av Frode Grytten • «Baksida av medaljen» av Einar Økland • <i>Eg et før eg kjem/ Eg bur her no</i> av Kari Anne Bye • <i>Stupeteknikk</i> av Ingrid Senje • <i>Og alle ting vert nye. Nye nynorske noveller.</i> Antologi Samlaget. • «No fær huset» av Laura Djupvik • <i>Ho sykla bort og andre noveller</i> av Solfrid Sivertsen • <i>Menn som ingen treng</i> av Frode Grytten

DIKT

Barnetrinnet	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Skogen den grønne/ Eg er eg er eg er</i> av Ruth Lillegraven • <i>Trollguten og andre dikt</i> av Jan-Magnus Bruheim • <i>Flyg ut kom tilbake</i> av Anne Karin Fonneland og Akin Duzakin • <i>Når sola kjem dettande inn. Dikt for store og små</i> av Per Olav Kaldestad • <i>Vemmelege vers</i> av Roald Dahl • <i>Bjørkebokstavar</i> av Hilde Myklebust • <i>Sølvbåt og stjernevind</i> av Per Olav Kaldestad og Hanne Bramness (red.). • «Romjulsdrøm» av Alf Prøysen
Ungdomstrinnet	<ul style="list-style-type: none"> • «Bak svingen på vegen» av Fernando Pessoa • <i>Butikksongar</i> av Helene Hovden Hareide • <i>Kom og hent meg</i> av Kjersti Wøien Håland • <i>Vårar seinare</i> av Anna Kleiva • «Vi kan ikkje eige kvarandre» av Arne Ruset • «Nordmannen» av Ivar Aasen • «Reise seg» av Marie Takvam • «Din veg» av Olav H. Hauge • «Den fyrste Songen» av Per Sivle
Vidaregåande opplæring	<ul style="list-style-type: none"> • «Den kvite vegen» av Kjartan Hatløy • «Innbyding» av Tarjei Vesaas • «Du» av Marie Takvam • «Vi skal ikkje sova» av Aslaug Låstad Lygre • «Den dag kjem aldri» av Aasmund Olavsson Vinje • «Brått framme» av Helge Torvund
	<ul style="list-style-type: none"> • «Snøsong» av Jon Fosse • «Å leva» av Anders Vassbotn • «Tung tids tale» av Haldis Moren Vesaas • «Eit dikt til ungdommen» av Frode Grytten • «Døden» av Ragnar Hovland
Vaksenopplæring	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Det største i livet</i> av Storrusten & Hamran (red.) • «Når du er borte» av Tor Jonsson • «Avgjerd» av Ann Kavli • «Bortanfor stunda» av Tarjei Vesaas • «Alt dette» av Arvid Hanssen • «Aldring» av Einar Økland • «Grøne eple» av Olav H. Hauge • «Dei unge dei gamle» av Odveig Klyve • «Fattig ynskje» av Tor Jonsson • «De gamle kvinnene» av Åse-Marie Nesse • «Nattsalme» av Jon Fosse • <i>Eg lærer mor mi å føde</i> av Warsan Shire • <i>Eg vil vere her</i> av Olaug Nilssen (red.)
Universitet/høgskule, lærarutdanning	<ul style="list-style-type: none"> • «Alt godt som enno ventar» av Jeaninne Masika Harrysson • «Vakrast var du» av Marit Kaldhol • «Elsk» av Arne Garborg • «Norsk kjærleikssong» av Tor Jonsson • «Aldri» av Jakob Sande • «Legg ikkje ditt liv i mi hand» av Åse-Marie Nesse • «På visitt i verda» av Marie Takvam • «Junikveld» av Hans Børli • «Formødrene mine» av Eli Fossdal Vaage • «Kom ikkje med heile sanningi» av Olav H. Hauge • «Tante seier han likna ein fole» av Hildegunn Dale • «I dag og i morgon» av Olav H. Hauge